

НАУЧНО ИСТРАЖИВАЧКИ ПРОЈЕКАТ

**„НАЧЕЛА ДОБРЕ ВЛАДАВИНЕ – НАЧЕЛО
ПРАВНЕ СИГУРНОСТИ И НАЧЕЛО
ПРАВИЧНОСТИ“**

ТЕМАТСКИ ЗБОРНИК - ПРОЈЕКАТ

Косовска Митровица
2018. године

НАУЧНО ИСТРАЖИВАЧКИ ПРОЈЕКАТ
„Начела добре владавине – начело правне сигурности и начело
правичности“ за период 2016-2018. година

Издавач:

Правни факултет у Приштини са привременим седиштем у Косовској Митровици

За издавача

Проф. др Владан Михајловић, декан

Главни и одговорни уредник

Проф. др Владимир Боранијашевић, руководиолац пројекта

Секретар пројекта

Проф. др Јелена Беловић

Уређивачки одбор:

Проф. др Владан Михајловић

Проф. др Марија Крвавац

Проф. др Олга Јовић Прлаиновић

Проф. др Дејан Мирковић

Доц. др Саша Атанасов

Технички уредник

Младен Годоровић

Дизајн корица

Кварк Краљево

Штампа

Кварк Краљево

Тираж:

50 примерака

ISBN 978-86-6083-055-7

Штампање овог зборника помогло је Министарство просвете, науке и
технолошког развоја Републике Србије

Др Сава АКСИЋ*

323.1(=163.41:=163.42)"1918"
94(497.1)"1918"

МОГУЋНОСТ УЈЕДИЊЕЊА НАРОДА НА ПРИМЕРУ УЈЕДИЊЕЊА ЈУЖНОСЛОВЕНСКИХ НАРОДА

Апстракт: Након завршетка првог светског рата стекли су се услови за уједињење јужних Словена. Између српског и хрватског народа је постојала велика разлика по питању надлежности будуће државе. Хрватска се залагала за конфедералну заједницу, а држава са Србијом је требала да јој послужи за стицање пуне независности, за разлику од Србије која је у заједничкој држави видела остварење сна јужних словена о заједничкој држави. Међутим, држава чији су народи имали битно другачији историјски развој, па због тога и различите политичке циљеве, није могла дуго да опстане.

Кључне речи: Заједничка држава, Срби, Хрвати, право.

Идеја југословенства је настала знатно пре стварања заједничке државе, али су, све до момента настанка међународних околности у којиме је заиста било могуће реализовати идеју уједињења, њени домети остали на нивоу романтичарских идеја. Тек су завршетком првог светског рата настале околности у којима је та идеја била остварива. Међутим, то што су постојале међународне околности у којима је било могуће идеју југословенског заједништва на неки начин остварити, то је, као што ће се касније видети, био само један од услова, не једини, и не главни услов, за настанак југословенске државе. Србија и Црна Гора са њом, су крај првог светског рата дочекала као тренутак националног ослобођења, и могућности да политичку судбину своје земље узму у своје руке, док је ситуација са хрватским народом била битно другачија! Хрватски народ у српском народу није видело братски народ близак по пореклу, култури и језику. Уз то, српски народ се реализовао у државноправном смислу, док, хрватски народ, поробљавањем од стране Угара, није имао своју државу.

Тако да су историјеке, и не само историјске разлике између српског и хрватског народа резултирале различитошћу њихових политичких концепција, односно неслагањем хрватског и српског народа и

* Ванредни професор, Правни факултет Универзитета у Приштини са привременим седиштем у Косовској Митровици, sava.aksic@pr.ac.rs.

супротстављеношћу њихових државноправних идеја - идеје државноправног јединства српског народа, и идеје хрватског државног права који је између осталог образлаган чињеницом да су вековне историјске, политичке, културне, верске и друге разлике створиле поратак цивилизацијског двојства, који се на пољу државноправне идеје може остварити само кроз дуализам држава.¹

Свакако да је по питању устројства државе јужних словена било разлика и међу осталим националним и конфесионалним групацијама, али су разлике између Срба и Хрвата као најкрупније, обележиле све моменте живота заједничке државе, почев од настанка, преко постојања и функционисања заједничке државе, и још многа друга питања, која су остала отворена све до нестанка прве заједничке државе јужних Словена (СХС). Разлике су постојале по готово свим најбитнијим питањима државних облика, али се врхунац тих разлика сустигао у питању облика државног уређења, с обзиром да је решење овог питања омогућавало или постојање једне државе, без обзира на начин њеног устројства, као централизоване, или децентрализоване, на шта је касније пристајала Србија, или постојања више држава, за шта се залагала Хрватска. Решења осталих државних облика, као што су облик политичког режима и облика владавине, су увек налазила одговор који је био у функцији решења типа облика државног уређења, и у сенци основне концепције државног дуализма или унитаризма, и пројектована зависно од решења овог питања. Ставови о томе какав треба бити облик политичког режима и облик владавине само су некада били последица програмског или концепцијског карактера странке, као на пример, да је у програму Комунистичке партије садржана република као облик владавине, и да поједини државни облици природно произилазе из програма странке, али је у сваком другом случају где је то концепцијски било могуће, програмско увек долазило из политичко-националног, односно, са аспекта хрватског становишта национална држава је била циљ сваког облика савеза и уједињавања, а сваки савез је у одређеном смислу био само начин да се дође до националне државе, без обзира да ли ће она привремено, само минимални део својих суверених права пребацити на савез у ишчекивању политички прагматичнијег тренутка за отцепљење, или ће настојати да сва права задржи за себе.

Хрватска је дакле, хтела да са Србијом створи конфедерацију, из које би касније, када би међународним признањем фактички биле признате и границе чланица конфедерације, дакле границе Хрватске, и ако је Хрватска полагала право на територије свих јужних словена који су живели у Аустро-

¹ Мирјана Стефановски, *Идеја хрватског државног права и стварање Југославије*, Београд, 2008, 184.

Угарској монархији, а да након тога напусти конфедерацију. Србија је у заједничкој држави видела циљ, а Хрватска средство.

Основа овакве хрватске концепције је принцип хрватског државног права² и на основу тога принципа успостављање уговорног односа са Србијом као основа настанка конфедералног савеза.

Правно – теоријско утемељење хрватског државног права је пронађена у немачкој правној теорији која је била доминантна у оквиру средњеевропског културног и политичког простора, која је пресудно утицала на стварање назора хрватских правника по питању суверенитета хрватске државе.³ Основа ове концепције је био појам суверенитета као битног обележја државности који јој припада и на основу којег је хрватска правна теорија створила концепт оригиналног самоорганизовања и самоопредељења, односно сопственом вољом одређивања државно – правног статуса заједнице.⁴ Ово посебно важи у сложеним државама, с обзиром да, ако нема заједничке државне творевине, ово право егзистира оригинално, а у сложеној заједници је очувано ако државе чланице располажу сопственим правом одређивања надлежности (Kompetenz – Kompetenz (надлежност надлежности) – као критеријум у немачкој правној теорији), па је онда и удруживање стварање савеза воља посебних држава из којих је савез састављен, а савез се појављује као творевина која се састоји из посебних држава које се у заједници не утапају, него савез постоји као заједница уговорног карактера.⁵ Тако да савез остаје и даље, након његовог склапања, заједница уговорног карактера, сувереност постоји и даље у државама чланицама савеза, конститутивни акти савеза се успостављају у форми међународног уговора, а након његовог установљења – конститутивног акта успостављеног у форми међународног уговора, конститутивни акт и даље задржава обележја и дејство консензуалности, с обзиром да је даље, и за његову промену неопходна сагласност воља држава чланица.⁶

Као што се може видети из оваквог става, конституционализам има другачије значење од типичног које искључује консензуалност. У оваквом тумачењу је устав акт којим настаје заједница, али устав, и након настанка заједнице или савеза, задржава уговорни карактер, па је у овом случају тешко видети разлику између устава и уговора, као два начина стварања заједнице. Једина разлика коју је можда у нејасним обрисима могуће наговестити, је, да

² Исто, 11 – 39.

³ Мирјана Стефановски, *О националном питању и државном уређењу*, "Уговорни концепт конституисања југословенске заједнице", Србиње, Београд, Ваљево, 2004, 129 – 130.

⁴ Исто, 130.

⁵ Исто, 130.

⁶ Исто.

можда, устав имплицира јачи степен заједништа, с тим што ни у заједници створеној уставом, суверенитет не прелази на заједницу, него га задржавају чланице, али је могуће да је хрватска страна уставу придавали већи значај него обичном међународном уговору, у смислу што је пристајала да заједница створена уставом, који би устав имао наведено значење, има већи степен јединства, на начин што би унутар заједнице и даље постојала сувереност чланица, али би се у међународним односима појављивало само једна држава – савез. Међутим, овакав нови квалитет заједнице – јединствен наступ у међународним односима може бити и једноставно последица савеза уније, као конфедералног савеза. То је стварна заједница, као посебна врсту државног савеза који постоји између држава које имају заједничког владоца, а зависно од тога како су државе доспеле у ситуацију да имају заједничког владоца, стварна заједница се дели на персоналну унију или личну заједницу, која постоји ако се до заједничког владоца дошло случајно, и на стварну заједницу или реалну унију, која постоји ако се до заједничког владоца дошло претходним споразумом.⁷

Значење идеје државног права и савеза који на основу таквог права настаје, односно може настати, је последица феудалног схватања нације, односно државотворне нације као последица сопствених тежњи потчињених народа у Хабзбуршкој монархији да се супротставе идеји о немачком и угарском народу као владајућим у монархији, на начин што ће теоријски изградити и истим аргументима, као и владајуће нације, поткрепити идеје о сопственим нацијама као државотворним и континуитетима њихових држава.⁸

Наиме, након напуштања идеје о Монархији као наднационалној и национално индиферентној творевини, и концепта централистичке и војне државе устројене на бирократским принципима, да би Монархија опстала потребно је било пронаћи идеју која би са јаком теоријско – правном и историјском убедљивошћу, могла да очува целину и јединство монархије, са једне стране, али и да истакне немачку и мађарску нацију као владајућу у Монархији, са друге стране.⁹ Тако да се Монархија састојала из народа који су имали ентичка, историјска, културна, традиционална обележја, и таква су обележја припадала свим народима који су живели у Монархији, али од свих ових народа само су неки народи имали и својство политичког народа, народа који су имали својство конститутивног елемента државности, зато што су ти народи имали наведена својства још из периода сталешке

⁷ Слободан Јовановић, *О држави, основи једне правне теорије*, Београд, 1922, 159.

⁸ Мирјана Стефановски, *Идеја хрватског државног права и стварање Југославије*, Београд, 2008, 11.

⁹ Исто.

монархије, а то је био случај са немачким и мађарским народом.¹⁰ Тако да је и Хрватски народ, трудећи се да правно и историјски утемељи исти статус који су имали државотворни народи у Монархији, деценијама све своје интелектуалне снаге усмерио у правцу стварања концепције која би убедљиво могао да покаже и докаже непрекинути континуитет хрватске државности, те одатле идеју хрватског државног права.¹¹ Тако да је доказивање хрватског државног права на бази непрекинутог државотворног континуитета попримило облик покрета, на начин што су политички и правни аргументи из академских дискусија чије је средиште било питање хрватског државног права, преношени у публицистику и саборске расправе а одатле и на нараштај који је водио политику у време стварања државе јужних Словена (СХС).¹²

Конкретније формулисање политичких идеја хрватског грађанства, као и њено самосвесно иступање, почиње отприлике 30 – тих година XIX века, у процесу пружања отпора мађарицији, кроз захтеве за предају муниципалних права од стране сталежа хрватско – славонског краљевства.¹³

Хрватски сталежи су у намери одбране од централистичких намера бечког двора били принуђени да се јаче приклоне угарском племству, па су се 1790 године у напутку одрекли темељних права, као што је у управним пословима директна подређеност угарском намесничком већу, као и да је прихваћен принцип мајоритета у поступцима одлучивања о заједничким пословима.¹⁴ Исте године су хрватски заступници на будимском сабору били принуђени да се супротставе угарским захтевима за отцепљење славонских жупанија и увођење мађарског језика као службеног у Хрватској, када је и настала прва политичко – историјска расправа у којој је доказивано јединство Хрватске и Славоније под банском влашћу.¹⁵ Као резултат даљих захтева угарског двора за увођење мађарског језика као службеног језика у Хрватској, отпор пружају хрватски заступници кроз седнице сабора крајем XVIII и почетком XIX као политички одговор, а након тога отпор се уобличава кроз теоријску и правно – историјску форму, говором хрватског протонотара (повереник сабора који је вршио функцију чувара књига

¹⁰ Исто.

¹¹ Исто, 11 и 12.

¹² Мирјана Стефановски, *О националном питању и државном уређењу*, "Уговорни концепт конституисања југословенске заједнице", Србиње, Београд, Ваљево, 2004, 129 – 130.

¹³ Мирјана Стефановски, *Идеја хрватског државног права и стварање Југославије*, Београд, 2008, 12.

¹⁴ Исто.

¹⁵ Исто, стр. 12 – 13; Стеван Јантолек, *Историја државе и права Хрватске од XVI до XIX века*, Београд, 1952, 30 и 31.

саборских закључака, државних докумената, државног и банског печата и обављао значајну судску функцију) Јосипа Кушевића, који је био готово мала правноисторијска студија која се састојала од низа законских чланака, саборских закључака и исправа којима је доказивао да је посебан положај Хрватске зајемчен темељним уговором о државном савезу.¹⁶ Након овога се од истог аутора, 1830 године појавио спис у којем је први пут исцрпно изложен списак свих муниципалних права, сталешких привилегија које су биле основане на повељама средњовековних владара.¹⁷ Овоме, чему је придаван значај јавног права Хрватске, које се увек разликовало од угарског права, још од избора угарског краља Коломана за хрватског краља 1102 године, се придавало значење уговора о државном савезу.¹⁸ Циљ је био да се са свим овим аргументима у правцу доказивања тезе о историјском хрватском праву упозна и међународна јавност па је овај спис, који је оглашен саборским чланком, преведен на немачки и латински језик, а након тога је хрватски сабор изабрао посебан одбор, са задатком да прикупи сву историјску грађу и изради спис у којем би се недвослено разјаснио државноправни положај Хрватске и њено историјско државно право.¹⁹

У овом периоду се понављање историјских споменика и аката државно – правне традиције од стране младог и малобројног грађанског слоја, користи као начин којим се доказује непрекинути низ државног континуитета за цео период заједнице са Угарском, као моћно средство политичких амбиција, па се и све више интелектуалаца, са разним дискусијама и чланцима, укључује у овај покрет, (Шулек са чланком "Заступање здружених краљевина" у којем доказује посебну државну индивидуалност Хрватске, затим "Политичка народност" Матела Ожеговића у којој доказује очувани континуитет хрватске државности).²⁰ Има и дела, као што је "Дисертација" Јанка Драшковића, у којима се ови атрибути не везују више само за банску Хрватску него и за Далмацију, Крајину и Босну, а банска власт се представља као основа и доказ државне власти, док се муниципална права представљају као основа аутономног законодавства

¹⁶ Мирјана Стефановски, *Идеја хрватског државног права и стварање Југославије*, Београд, 2008, 13.

¹⁷ *Исто*, 13 – 14.

¹⁸ *Исто*, 14; Ова верзија настанка хрватско – угарске државе је варијанта настанка савеза по хрватским писцима, док мађарски писци, од XIX века, управо када су се актуелизовале расправе о континуитету хрватске државе и колико су хрватски писци покушавали да докажу да постоји континуитет хрватске државности, мађарски писци су покушавали да докажу да тог континуитета нема, па су тврдили да савез није настао добровољно, него је Хрватска освојена мачем - Васо Чубриловић, *Политичка прошлост Хрвата*, Београд, 1939, 22.

¹⁹ *Исто*, 14.

²⁰ *Исто*, 14 – 16.

Хрватске, и одатле изводити закључак о условљеној краљевини и заједници са Угарском, која се с тога само сагласношћу Хрватске може мењати, тако да се ваћ тада назире концепт самосталност Хрватске на основу установе банске власти, и на основу тога уговорни концепт заснивања државно – правних односа Хрватске, па ће каснија политичка и правна теорија само снажније обликовати назначене појмове.²¹

Даљи ток политичког живота у Хрватској иде истим правцем, па су и одлуке првог грађанског сабора 1948 године²² биле прожете истим идејама, као и накнадни захтеви државно – правног преуређења се правноисторијским студијама које доказују концеп непрекинутог континуитета хрватске државности.²³

У "Манифесту народа хрватско – славонскога" Ивана Мажуранића се на принципу природног права сваког народа на национално уједињење, слободу и равноправност, истиче захтев за јужнословенским уједињењем у Хабзбуршкој монархији.²⁴ Након тога је исте године на скупштини захтеван положај "поткраља" за хрватског бана који би био одговоран једино владару, а којег би именовао краљ на предлог хрватског сабора, па је за бана Троједне краљевине изабран Јелачић који је имао право заповедања војском која је ван Хрватске могла бити употребљена само по пристанку хрватског сабора, по начелу покрајинских контигената, што је било последица средњовековне организације и устројсва државе.²⁵

Стварна природа односа које је хрватски сабор у својим захтевима са угарском хтео да успостави могу оставити дозу нејасности, јер се употребљава ознака федералистички и ако би се сви односи засновали на уговору, тако да се може сматрати да је конфедералистички, односно уговорни тип односа једина основа устројства реалне уније, а и след догађаја, у смислу прикупљања историјске грађе о хрватском државном праву и непрекинутом континуитету њене државности, показује да је сва активност била усмерена у правцу доказивања државне самосталности, и на основу тога склапања односа који ту самосталност не доводи у питање.²⁶

Након ових дела је 60 – тих година публиковано дело Ивана Кукуљевића "Законити одношаји Хрватске, Далмације и Славоније према Аустрији и Угарској," у којем делу се јасно прави дистинкција између Аустрије, Угарске и Троједне краљевине, подижући троједну краљевину на

²¹ Исто, 16.

²² Види: Исто, 69 – 77.

²³ Мирјана Стефановски, *Идеја хрватског државног права и стварање Југославије*, Београд, 2008, 16 и 17.

²⁴ Исто, 17.

²⁵ Исто, 18.

²⁶ Исто, 18 и 19.

равноправни ниво са Аустријом и Угарском, која у том случају има иста права, а након тога Богослав Шулек у делу "Наше правнице", објављеном 1868 године, још јаче изражава идеју хрватског државног права.²⁷ Овде треба поменути списе Еугена Кватерника од 1859 године па надаље, којима је хтео да скрене пажњу међународне јавности, у којима је први пут целовито формулисана правашка идеологија, а у делу "Политичка раматрања" Кватерник, насупрот историјском државном праву Угарске, супротставља државно право Хрватске, у којем је садржано савремено и виртуелно уставно право Хрватске, које је независно и старије од уставног права Угарске.²⁸

Еуген Кватерник у делу "Хисторијско – дипломатички одношај краљевине Хрватске наспрам угарској круни св. Стјепана" навођењем докумената којима се показује неокрњени суверенитет Хрватске у следу *pacta conventa* из 1102 године,²⁹ као конститутивни акт међународног карактера којим је створена персонална унија између Угарске и Хрватске, а потом цетински уговор из 1527 године³⁰, прагматичка санкција из 1712 године.³¹ и одлуке сабора из 1848 године, доследно потврђују хрватски суверенитет, и доказују тезу да се веза између Угарске и Хрватске исцрпљивала у персоналној унији која је настала 1102 године избором угарског краља Коломана за хрватског краља.³² Кватерник даље истиче да је веза персоналне уније успостављена цетинским уговором и прагматичком санкцијом, а могуће је да су односи између Хрватске и Угарске били нешто више од персоналне уније и тиме достигли ниво какве реалне уније, али само фактичким путем али се тиме нису могли довести у питање односи из "пакта прауговора" којим је успостављена веза између Хрватске и Угарске.³³ Тако да је на основу свих ових аката и њихових дејстава Хрватска једино могла да призна персоналну унију са Угарском, што не значи да она не може да улази у дубље односе са Угарском, односе који могу да значе реалну унију са Угарском, али ступање Хрватске у такве односе је једино могуће учинити на

²⁷ Исто, 19 и 20.

²⁸ Исто, 21 – 23.

²⁹ О *Pacta conventa* види: Никола Пл. Томашић, *Темељи државнога права хрватскога Краљевства*, Загреб, 1910, 82, 83 и 116 – 118.

³⁰ Сабор Чешке, Угарске и Хрватске су изабрали Фердинанда I за свог краља – Васо Чубриловић, *Политичка прошлост Хрвата*, Београд, 1939, 40 и 41.

³¹ О прагматичкој санкцији види: Стеван Јантолек, *Историја државе и права Хрватске од XVI до XIX века*, Београд, 1952, 10 и 11.

³² Мирјана Стефановски, *Идеја хрватског државног права и стварање Југославије*, Београд, 2008 год. стр. 23 и 24; То је у ствари био уговор између краља Коломана и дванаест хрватских племена - Васо Чубриловић, *Политичка прошлост Хрвата*, Београд, 1939, 22.

³³ Мирјана Стефановски, *Идеја хрватског државног права и стварање Југославије*, Београд, 2008, 24.

бази међународног уговора који би био закључен на основу историјског права Хрватске, и о томе би морао да одлучити хрватски сабор.³⁴

Један историјско – литарарни спис у овом смислу, мада доста популарарнији од претходних овакве врсте, представља књига Богослава Шулека: "Хрватско – угарски устав или конституција", који је и писан са намером да служи као упутство заступницима у сабору приликом расправе о питањима државноправног статуса.³⁵ То је не велика књига која је за свега 14 дана продата у 2000 примерака, што је заиста много ако се има у виду мали број читалачке публике, а у њој се суштина расправе своди на чињеницу да се средњовековна муниципална права поистовећују са уставним правима, док од 1848 године³⁶ она постају модерна конституција, истичући романтичарском терминологијом, да је хрватском народу својствено стање уставности, а основа тог стања је дух породичне задруге, па аналогно са државама у којима не постоје писани уставни, Шулек изводи закључак да Хрватска, за разлику од држава које су у новије доба постале уставне па имају писане уставе, спада у групу земаља у којима је уставно право настајало вековима, те је због тога разасуто по многим појединачним актима који садрже уставну материју.³⁷ У сваком случају, савремена уставна ситуација у Хрватској је плод вишевековног уставног развоја у Хрватској и развоја хрватске државности, која избором краља Коломана за хрватског краља ова ступа у персоналну унију са Угарском, да би временом та међудржавна веза јачала, некада због заједничког интереса, а некада и фактичким захватањем у надлежности Хрватске, те је на крају, тај ужи савез био раскинут и однос био враћен у првобитно стање.³⁸

У исто време расправе државноправне природе се са академског нивоа спуштају на ниво публицистике који би могао бити доступан и најширој популацији и сталожима који се не баве науком, те тако колико је то могуће, тежњу за доказивањем хрватског државног права претворити у народни покрет, па је тако Шулек у листу "Позор" објавио расправу у којој је, цитирајући старе документе, побијао основаност теза *partes adnnextae* и *partes subjactae* и износио доказе о савезу Хрватске са Угарском као равноправне државе.³⁹

³⁴ Исто.

³⁵ Исто, 25.

³⁶ Види: Васо Чубриловић, *Политичка прошлост Хрвата*, Београд, 1939, 69 – 77; Стеван Јантолек, *Историја државе и права Хрватске од XVI до XIX века*, Београд, 1952, 31 – 33.

³⁷ Мирјана Стефановски, *Идеја хрватског државног права и стварање Југославије*, Београд, 2008, 25 и 26.

³⁸ Исто, 26.

³⁹ Исто.

У овом периоду је историјска и политичко – правна литература одиграла централну улогу у идејном обликовању наведених идеја, које су са више страна доказивале тезу државности Хрватске, па у том смислу и књига Фрање Рачког "Одломци из државнога права хрватскога за народне династие", објављена у Бечу 1861 године, имала је за циљ одгојну функцију младежи у Хрватској, и то колико у доказивању идеје хрватског државног права, толико и идеју о територији на коју би та држава имала право, с тим што је то територијално право посебно било уперено против Срба, доказујући да је хрватски народ у доба сеобе народа запосео пространство између Дрине, Бојане, Драве, Муре, Сане и Јадранског мора чиме "искључује сваку постојану православну посјед икакове земље, сваку ставност и неповредимост територијалне својине".⁴⁰

Након слома апсолутизма, сабор је по традицијама хабзбуршког државноправног легитимизма, 1861 године био позван да легализује нови државноправни положај Хрватске, који је у најоштријим цртама постављен у Октобарској дипломи 1860 године и Фебруарском патенту 1861 године, а који су Хрватској омогућавали управну деконцентрацију, аутономно законодавству у уском делокругу и мајоризовано представништво у централном парламенту, па су краљевским одписима као задаци сабора предвиђени да расправи питање државно – правног односа Хрватске према Угарској, и да изабере чланове сабора за заступање у царевинском већу, чиме је пред хрватским сабором у целини отворено питање државно – правног статуса Хрватске, на које је хрватски сабор одговорио у адреси владару и законском чланку 42.⁴¹

Одговор у адреси хрватског сабора се заснива на концепту о сопственој државности и непрекинутој њеној нити, чија је основа хрватско државно право и уговорни темељ заснивања међудржавних односа, и то на бази *pacta conventa* из 1102 године,⁴² када је избором краља Коломана за хрватског краља створена персонална унија Хрватске и Угарске, цетинским уговором из 1527 године, када је избором Фердинада I за хрватског краља, Хрватска ступила у персоналну унију са аустријским наследним покрајинама, док је прагматичком санкцијом из 1712 године, та државноправна веза потврђена.⁴³

⁴⁰ Исто, 26 и 27.

⁴¹ Исто, 28 и 29.

⁴² Васо Чубриловић, *Политичка прошлост Хрвата*, Београд, 1939, 22.

⁴³ Мирјана Стефановски, *Идеја хрватског државног права и стварање Југославије*, Београд, 2008, 29 и 30; С обзиром да је после Мохачке битке остао упражњем хрватско – угарски престо, на сабору у Цетину је 1527 год. хрватско племство је изабрало Фердинанда хабзбуршког за хрватског краља, док се са друге стране Фердинад обавезао да ће Хрватској потврдити сва раније стечена права и оружаним

Непрекинути државни континуитет се кроз историју очувао законодавством, прерогативима резервисаним за хрватски сабор посебно у финансијској легислативи, државним зајмовима, војним пословима и учешћу при склапању међународних уговора који се тичу Хрватске, а губитак неких од наведених надлежности се тумачи добровољним уступањем на заједнички угарско – хрватски сабор, па се на основу тога једино признаје веза у смислу персоналне уније и изјављује да Хрватска неће слати заступнике у царевинско веће и одлуке које буде доносио централни парламент неће важити на територији Хрватске.⁴⁴

Однос Хрватске према Угарској исказан је у Законском чланку 42, који садржи широко прихваћену концепцију државноправног континуитета Хрватске која је првобитно ступила у персоналну унију са Угарском, а која је унија временом еволуирала у реалну, да би 1848 реална унија била раскинута и односи враћени на првобитни ниво – ниво персоналне уније, тако да се овим актом признаје постојање персоналне уније и допушта могућност да се односи између Хрватске и Угарске подигну на ниво реалне уније, под условом да се између две државе закључи нови међународни уговор који би био ратификован од стране хрватског и угарског парламента.⁴⁵ У законском чланку 42 је изричито наведено да ће се веза између Угарске и Хрватске темељити на концепту независности и равноправности Хрватске, и ван заједничких послова морају у сваком случају остати законодавство и извршење у унутрашњим пословима, послови наставе, вера, правосуђа, као и потпуно аутономно судство на свим нивоима.⁴⁶

У овом делу су наведени најбитнији историјскоправни документи и најважнији моменти хрватске правнополитичке историје који су дали печат дефинитивном обликовању идеје хрватског државног права. Овим моментима је дат садржај који ће показати непрекинуту независности, из тога самосталност која и даље мора да опстане. Резултати до којих је, на основу ових чињеница, дошла правна теорија и политичка мисао, истицани су касније приликом стварање државе јужних Словена (СХС) у односима према Србији, зависно од регионалне и глобалне политичке ситуације, са више или мање компромиса, односно некада потпуно искључиво, чак и на територијама на којима Хрватска никада није имала никаква права, нити су јој икада припадале. Након окончања првог светског рата и слома Аустроугарске монархије, у преговорима који ће следити приликом

снагама јој помоћи у одбрани од Турске – Стеван Јантолек, *Историја државе и права Хрватске од XVI до XIX века*, Београд, 1952, 6.

⁴⁴ Мирјана Стефановски, *Идеја хрватског државног права и стварање Југославије*, Београд, 2008, 30 и 31.

⁴⁵ Исто, 32.

⁴⁶ Исто, 33.

формирања заједничке државе јужних скловена, као и у новој заједничкој држави, државна идеја на овај начин и на бази ових чињеница формирана, која је добила размере народног покрета, биће кључна идеја хрватске државноправне и политичке мисли, од које се неће никада одустајати, него се само у појединим тренуцима и из разлога политичког опортунитета, неће истицати у потпуној искључивости и у најекстремнијем виду.

Као што се може видети, између српског и хрватског народа је постојала велика разлика у историјском развоју и у политичким циљевима уједињења. Управо зато, а на примеру овог уједињења сматрамо да ни до каквог трајног уједињења не може доћи између толико различитих народа, и народа који имају битно различите националне и политичке циљеве, као што је то био случај са Србијом и Хрватском. Српски народ је био политички реализован, већ је био обновио своју државу. Хрватски народ није имао своју државу, па није ни могао да ствара шире савезе са другим државама. Уз све то на подручјима на којима је био већински хрватски народ је владала толика нетрпељивост и мржња према другим народима, посебно према српском, да нису постојали ни елементарни услови за било какав вид заједнице са хрватским народом. Зато сматрамо да су заједнице народа могуће само између народа национално и политички реализованих.

Sava AKSIĆ, LL.D.

Associate Professor, Faculty of Law,

University of Priština temporarily settled in Kosovska Mitrovica

POSBILLITY UNIFICATION PEOPLE AT THE EXAMPLE OF SOUTH SLAVS UNIFICATION

Summary

After the end of World War I, occurred circumstances for unification of south Slavs. But, in this new state, Serbs and Croats had different aims. The Serbs are inspired by the common slavs origin, language, the same Cristian religion of Serbs. and Croats and in the common state had seen natural community of slavs people. But in the same time in new state Croats had find only way for creation their national state. The state create on this way can not exists for long time because of different historical development and different political aim of Serbs and Croats.

Keywords: Common state, Serbs, Croats, Law.

ЛИТЕРАТУРА

Стефановски Мирјана, *Идеја хрватског државног права и стварање Југославије*, Београд, 2008.

Стефановски Мирјана, *О националном питању и државном уређењу, "Уговорни концепт конституисања југословенске заједнице"*, Србиње, Београд, Ваљево, 2004.

Јовановић Слободан, *О држави, основи једне правне теорије*, Београд, 1922.

Јантолек Стеван, *Историја државе и права Хрватске од XVI до XIX века*, Београд, 1952.

Васо Чубриловић, *Политичка прошлост Хрвата*, Београд, 1939.

Никола Пл. Томашић, *Темељи државнога права хрватскога Краљевства*, Загреб, 1910.